

אוצר חת

גליון
נ"ה

פר' ויחי
תשפ"ד

מאוצר המנוצר - גנזי רשימותיו וכתבי ידיו
של הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל
בעל מחבר ספרי בשערי ישכר

אוצר של יראת שמים

פרשה זו סתומה שרצה יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו, אבל באמת נראה שליכא עוד פרשה בתורה שיהא כ"כ התעוררות להגאולה וכמו הפסוק של ואני שמנהג ישראל תורה שמזמרים אותו עם ניגון מיוחד ומסיימים עם הפסוק של ושבנו בנים לגבולם וכן בהברכות כתיב עד כי יבא שילה ולו יקהל עמים והמשך הפסוקים אסרי לגפן עירה כמו שמובא ברש"י הרי שבתוך הסתימה - ההסתר, יש התגלות נפלאה וכמו שמו של הפר' 'ויחי' שהוא היפך של סתום, וכן שמעתי דבאמת הי' זה נס נפלא שלא נתגלה הקץ שהאיך הי' אפשר להחזיק בגלות כשהיינו יודעין זמן הקץ.

וביותר ביאור נראה שהקץ תהי' ע"י התגלות ובקשות מפנימיות הלב של כלל ישראל ואם היינו יודעין זמן הקץ הרי לא הי' שייך להתפלל בשלימות, והאיך יהא הקץ נמצא שזה הסתימה מועיל להתקרבות הגאולה ושפיר נקרא זה הסתימה בשם ויחי שע"י יכולין לחיות בתוך הגלות וע"י נצא מהגלות הקרוב ממש.

...

הנה בזה הפר' כתיב ואני בבאי מפדן וגו' ומזמרים אותו בניגון הידוע המקובל מדור דור, אבל כשתעיינ בהפסוק תראה שהוא סתום מאוד ולא זו בלבד שהוא סתום אלא שמבואר בפסוק הקושיא בלי התירוץ שאמר יעקב שרחל נקברה בדרך ולא הביאה לארץ ולא קאמר הטעם, והגם שאנו יודעין הטעם כמבואר ברש"י אך בפסוק לא מבואר כלום, והרמב"ן כתב ג"כ ע"ז שיש קצת רמז שזהו מה שאמר הכתוב מתה עלי רחל בדרך ואקברה שם בדרך כלו' בדרך אשר יעברו בה בני' מתה ושם קברתי' לטובתם, כי היא לא מתה בדרך רק ברמה [כדכתיב קול ברמה נשמע] שהוא עיר בארץ בנימין ושם נקברה, אבל בדרך של עתיד מתה, וכו', ועדיין צ"ב שהקושיא מפורש כ"כ והתי' כמעט שאינו מבואר.

ועוד ק' לי טובא שעיקר הקושיא שיעקב מטריח ליוסף שיקברהו במערת המכפלה והוא לא עשה כן לרחל הי"ל לומר בתחלת הפר' דשם מדובר שאמר יעקב ליוסף אל נא תקברני במצרים רק עם אבותי הי"ל להקשות מה עם רחל אבל כאן שברך לאפרים ומנשה שיהיו כראובן ושמעון מהו השייכות להקושיא שלא הביא רחל לארץ,

ונראה לומר שיעקב אמר ליוסף רק הקושיא למה לא עשה כן לרחל אמו להביאה לארץ, אבל אין זה סיבה שיוסף הצדיק לא יקיים רצון אביו גם כשיש לו קושיא עצומה, וזהו יסוד גדול לכל איש ישראל שהגם שיש לו מאה קושיות אין זה משנה שיוכל לשנות קוצו של יוד מלקיים רצון השם וזהו שכתב רש"י שתהי' לעזרה לבני' שעצם הדבר שישאל יודעים שצריכין לעשות רצון השם עם כל הקשיות, זהו העזרה שיש לנו מרחל שנקברה בדרך.

אוצר פנינים

ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם (מח ז).

ואקברה סס. וכו', וידעתי ק"ט בלכך עלי, אכל דע לך ש"פ הדבור קברתה סס סתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבחרתהו והיו עובדים דך סס יולאת רחל על קברה וזכה ומנקה עליהם רחמים שנאמר (וימיה לא יד), קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה מציבה יס סכר לפעולתך נאס ה' וגו' וקצו בניס לגבולם וכו' (רש"י)

רמז בפסוק לדברי רש"י שרחל מתפללת ומבקשת מה' על טובת בניה

אפשר לומר, דדברי רש"י שרחל מתפללת ומבקשת מה' על טובת בניה, מרומז כאן במה שאמר יעקב, 'היא בית לחם', כדאיתא בתפארת שלמה (מקץ ד"ה וימהר יוסף), שכל ההשפעות כלולות בתיבת 'לחם', עיי"ש שכתב, לח"ם נוסריקון מ'שוך ח'סודך ל'יודעין, לרמז, שכלול בו הכל.

וזה הרמז כאן, שרחל נקברה 'בדרך אפרת', משום שמקום קבורתה 'היא בית לחם', ר"ל, שכל ה'לחם' היינו ההשפעות של בני חיי ומוזני שנרמזים ב'לחם', הם בזכות תפילותיה של רחל אמנו, ולכך נקברה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיעברו שם ותבקש רחמים עליהם.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם (מח ח-ט).

ויאמר מי אלה. מהיכן יאלו אלו שאין לאוים לברכה: (רש"י)

הענין שלא רצה יעקב לברך את מנשה ואפרים

יש לבאר הענין שלא רצה יעקב לברך את מנשה ואפרים, כי סבר שהילדים שיוולדו ליוסף מכאן ואילך [כמו שהזכיר יעקב (לעיל פסוק ו) 'ומולדתך אשר הולדת אחריהם'] יהיו טובים ממנשה ואפרים, ואותם יברך במקומם, וע"ז השיב יוסף וטען לאביו, 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', ור"ל, ע"פ מש"כ האוה"ח הק' לפרש מה שאמר יוסף, 'בזה' דנרמז בזה, מה שאמר חז"ל (סוטה לו:), ראוי היה יוסף להעמיד י"ב שבטים כיעקב, אלא על ידי מעשה פוטיפר, זיפוחו זרועי ידיו' (להלן מס כד), ולא היו לו אלא ב', עיי"ש. א"כ יוצא אפוא שרק אלו הם בניו ולא יהיו לו עוד, ומן ההכרח לברכם.

יעקב אבינו לא הכירם כיון שלא היו דומים למה שהיו קודם, לכן נמנע מלברכם

ואולי אפשר לבאר שאלת יעקב אבינו, 'מי אלה', דהוא למעליותא, דהנה לעיל (פסוק ה) ברכת יעקב ואמר, 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי', ויש לומר, שבאמירה זו מיד נתעלו מנשה ואפרים בקדושה למדריגת שבטי י-ה אשר הם י"ב גבולי העולם, וזו הסיבה שיעקב אבינו לא הכירם כיון שלא היו דומים למה שהיו קודם לכן, ונרמז בדברי יוסף, 'אשר נתן לי אלקים בזה', המשך בעמוד ד' >>>>

אוצר מאמרים

סתימת עיניהם וליבם של ישראל - עיניהם בתורה וליבם בתפלה

ראיתי בס' דברי ישראל עה"פ ויחי יעקב ופי' רש"י למה פר' זו סתומה לפי שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד וכו', הנה זאת ידוע שהענין גלות מצרים הי' לתקן הפגם שפגמו הדורות שלפניהם, אך זאת צריך להבין הענין סתימת עיניהם ולבם דוקא מכל הרמ"ח איברים ולכאורה הי' יותר יצדק לומר נסתמו אזניהם מצרת השעבוד כמ"ש ולא שמעו מקוצר רוח ומעבודה קשה, אלא ידוע עינא ולבא הם תרי סרסורי דעבירה, וכאשר המקח אינו יפה הולכים אל הסרסור כידוע וד"ל.

אך עדיין צריך להבין מהו השייכות סתימת הפר' אל הסתימת עיניהם ולבם, אלא כי כל עיקר הענין הפסקות הפרשיות הלא הוא הטעם כמ"ש רש"י בפר' ויקרא מה הי' הפסקות משמשות ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה וכו' עיי"ש, ולכן כאשר נסתמו עיניהם ולבם של ישראל ולא הי' להם לב ומוח להתבונן א"כ הפסקות למה לי לכך פר' זו סתומה והבן.

עוד יש לרמוז הענין פרשה זו סתומה עד"ז, פר' ויגש היינו תפילה כמרו"ל הגשה לתפלה, ופר' ויחי יעקב היינו תורה, כנודע יעקב הוא התורה ועץ חיים למחזיקים בה זהו ויחי יעקב והבן, וזהו שפר' זו סתומה והיא אחת עם פר' ויגש לרמוז שהתורה ותפלה הם אחת וצריך לעבוד את הבורא ית' בתורה ותפלה בשניהם כאחד דוקא, והיינו כמ"ש אאמו"ר ז"ל ונרוממה שמו יחדיו בתורה ותפלה יחד כמבואר ברברינו בכללים עיי"ש, היינו באות ג' גדלו לד' אתי היינו בתורה כנודע דהמע"ה מלכות תורה שבע"פ, ונרוממה שמו עוד יותר, יחדיו בתורה ותפלה יחד עכ"ל ונ"ל עוד יחדיו היינו תפלה בצבור והבן, ע"כ.

עיניהם רומז לתורה ולבם רומז לתפלה

ואפ"ל עוד לקשר ב' הפשטים הנ"ל שלכן אמר דוקא עיניהם ולבם יותר משאר רמ"ח איברים דפר' ויגש הוא תפלה ופר' ויחי היינו תורה, והנה תפלה הוא עבודה שבלב ותורה בעיקר בעינים כדכתיב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך וזהו שנסתמו עיניהם ולבם שהי' חסר להם כח התורה והתפלה וזה הי' עיקר השעבוד, וכן איתא דבמצרים הי' הדיבור בגלות והדיבור היינו בעיקר התורה והתפלה וזה נרמז במה שנסתמו עיניהם ולבם כנ"ל, אך לפי"ז הי"ל להקדים הלב להעינים דפר' ויגש הוא כנגד תפלה שהוא כנגד חלב ואח"כ פר' ויחי שהוא כנגד התורה ולמה הקדים העינים להלב וגם בפסוק כתיב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, הרי שמקדים הלב להעינים.

סתימת עינים בתורה גורם שלא יוכל להתפלל כראוי

ולעני"ד התי' הוא כך שאדם שאינו מתפלל כראוי עם חשק והתלהבות עדיין יוכל להיות שיעסוק בתורה כל היום עם חדותא דשמעתא דפקודי ד' ישירים משמחי לב, אבל אדם שאינו לומד והוא יושב ובטל א"א להיות שיתפלל כראוי עם עבודה שבלב ולכן הי' הסדר שכיון שמת יעקב שיעקב הוא תורה כמבואר לעיל מזה נסתמו עיניהם שרומז לתורה וסתימת התורה גרם לסתימת הלב שלא יהא התפלה כראוי, והוא נכון לפי הנראה, ומשי"כ אחרי לבבכם ואחרי עיניכם שהקדים הלב, היינו לבבכם קאי על היצה"ר שלכן יש לאדם שני לבבות כמבואר ברש"י פר' וירא שבמלאכים כתיב לבכם ולכן כאן מיירי כשהלב פונה אחר תאוות היצר וזה גורם שיתכחל במקומות האסורים ועי"ז כתיב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אבל כאן כתיב עיניהם ולבם הרי מיירי שעדיין לא פנו אחר היצה"ר דלבם הוא רק לב אחד, לכן מתחיל בסתימת העינים שנגרם עי"י מיתת יעקב ועי"ז נסתם לבם כנ"ל.

רמזים בסתימת הפרשה על תו"ת

והנה כתיב בפר' תולדות שיצחק אמר ליעקב הקל קול יעקב ועי' בדברי ישראל שכתב שיש שני קולות א' קול תורה וא' קול תפלה וזהו כאשר תדקדק הקל כתיב חסר שמרמו לתפלה שהוא קלה בעיני אדם כמרו"ל ברם זלות לבני אדם, דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין בהם ופי' רש"י כגון תפלה עיי"ש, וקול בוא"ו היינו קולו של תורה כנודע אות ו' רומז לתורה, והנה הק"ל וקו"ל ביחד עולה בגימטריא רע"א ונרמז כאן דסוף פר' ויגש כתיב וירבו מאד והגימטריא של מא"ד ויחי"י יעקב הוא רס"א ועם הי"א אותיות הוא רע"ב כמו הקל וקול עם הכולל או סתם שני פעמים קו"ל שמרמזים על תורה ותפלה שנסתם עי"י מיתת יעקב, א"נ בגימטריא של וירבו מאד הוא רס"ט ועם השני תיבות הוא רע"א כמו הק"ל קו"ל.

ועוד אפ"ל דהגם שמבואר בכ"מ שפר' ויגש הוא סתומה מי"מ בס"ת שלנו יש קצת הפסק כמו תיבה אחת שהוא ג' אותיות וא"כ תיבת וירבו מאוד עם הג' אותיות הוא כמו שני פעמים קו"ל שהוא רע"ב, ומרומז נמי בזה הא דאיתא שלאחר שמת יעקב חזר הרעב שנפסק כשהגיע יעקב למצרים וכשמת חזר הרעב ונרמז כאן הענין של רע"ב, ולהנ"ל שבס"ת שלנו איכא רק הפסק של ג' אותיות, יתכן לומר דכל סתומה הוא ט' אותיות כידוע וא"כ נחסר כאן ו' אותיות וזה מרמז על התורה כנ"ל דאות ו' הוא רמז לתורה וכשמת יעקב נחסר התורה וזה גרם אח"כ שיסתמו גם הלב שהוא התפלה כמו שנתבאר כ"ז למעלה שלכן מתחיל בהעינים ואח"כ הלב.

סתימת עין ולב שלא ראו גדלות הבורא ושפלות עצמם

ויש לרמוז עוד במה שאמר שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל ידוע דשני עינים מרמזים על גדלות הבורא ושפלות עצמו וזוה מפרשים הא דבלעם הי' סומא האחת מעיניו שהוא ראה רק גדלות הבורא אבל לא ראה שפלות עצמו וכעין זה בקרח מה ראה לשטות זה עינו הטעתו היינו שלא ראה שפלות

עצמו, והנה בשו"ע סי' צ"ח איתא שלפני התפלה צריך האדם להתבונן בגדלות הבורא ושפלות עצמו עיי"ש ברמ"א וז"ש כאן שנסתמו עיניהם ולבם היינו עיניהם קאי ע"ז שלא ראו לא גדלות הבורא ולא ראו שפלות עצמם ועי"ז נסתם לבם שקאי על תפלה עבודה שבלב כנ"ל, ויובן יותר עפ"י דברי התניא שמביא מהזוה"ק בפרק כ"ט גופא דלא סליק בה נהורא מבטשין ל"י פי' נהורא דנשמתא שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כ"כ למשול על חומריות שבגוף, ואף שמבין ומתבונן בשכלו בגדלות הד' אינו נתפם ונדבק במוחו כ"כ שיוכל לשמור על חומריות הלב מחמת חומריותו וגסותו, והסיבה הוא גסות הקליפה שמגבי' עצמה על אור קדושת נפש האלקית ומסתרת ומחשיכה אורה, ולזאת צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס וכו', ולכן סתימת הלב אינו גרוע כ"כ שיש עצה עי"י שישפיל עצמו עד לעפר אבל כיון שנסתמו עיניהם והיינו שלא ראו שפלות עצמם ממילא לא יכלו להתגבר על סתימת הלב עי"י עצה הנ"ל כיון שאינם רואים שפלותם.

ענין הזכרת שם יעקב ולא ישראל

ולפי"ז קאי עיניהם בעיקר על העין השני של שפלות עצמו כמו בבלעם וקרח וזוה יש מקום ליישב למה כתיב ויחי יעקב שלכאורה ק' שמשמע ברש"י שזה הפסוק שייך לפטירת יעקב אבינו שכאן נסתם הפר' מחמת פטירתו וזהו שמונה כל ימי חייו ששייך רק בעת פטירתו וא"כ לכאורה הי' צריך לכתוב ישראל שמבואר באוה"ח הק' שלא נקרא בשם ישראל כל זמן היותו בארץ מצרים עד עת שקרבו ימיו למות אז נקרא בשם ישראל לצד תוסף רום והוא סוד הגדלת נפש אדם בעת מיתתו לזה אמר ויקרבו ימי ישראל וישתחו ישראל, ולפי"ז הי' צ"ל ויחי ישראל שזה שייך לפטירתו כדמשמע מרש"י הנ"ל אך התי' הוא דהשם יעקב מורה על שפלות עצמו והשם ישראל מורה על גדלות הבורא וכיון דבפטירתו נסתמו עיניהם קאי על העין של שפלות עצמו שזה גרם על סתימת הלב לכן נכתב שם יעקב לרמוז את זה שנסתלק מהם הענין של שפלות עצמו וזהו סתימת העינים והלב.

ענין רמיזת הדברים דוקא עי"י סתימת הפרשיות

ונראה לומר עוד נקודה בענין סתימת הפר' שהק' הדברי ישראל מהו השייכות מסתימות הפר' לזה שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל, ולעני"ד ק' עוד שוכי משום שרצה לומר שנסתמו עיניהם ולבם הוצרך לסתום הפר' הלא הי' אפשר לגלות זאת באופן אחר ולמה הוצרך לשנות פר' זו מכל פרשיות התורה והוא לכאורה קושיא גדולה אך נראה לומר דהכוונה בהרש"י הוא באופן אחר לגמרי דזה שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל כשנפטר יעקב אבינו היינו משום שחשבו שיש חילוק בין הזמן שיעקב חי אז צריכין להתנהג כראוי אבל לאחר שנפטר הוא הנהגה אחרת וזה הי' טעותם, והנה פר' ויגש הוא הפר' שיעקב חי במצרים, ופר' ויחי הוא כל הפר' של אופן פטירתו של יעקב אבינו וזוה שהם שני פרשיות יש קצת משמעות שיש חילוק והבדל בין הזמן שיעקב חי להזמן שיעקב מת ולכן פר' זו סתומה להורות לנו שהכל הוא פרשה אחת ואין שום נ"מ האם יעקב המשך בעמוד ד' <<<<

אוצר הביאורים

ובתורתך כתוב לאמר... טעמי וביאורי כתיבת 'לאמר' בפרשתך

נכפל 'ויאמר' להודיע שה' ע"י שליח

בפר' ויחי כתיב ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך, צ"ב מה שכפל ויאמר, ונראה שבשלמא לעיל שכתב ויאמר ליוסף ופירש"י אחד מן המגידים שלא מיירי בפסוק מיעקב א"כ שפיר אפ"ל שהי' ע"י אפרים ולא הוצרך לכתוב לאמר מאחר שלא הי' שליח משום אדם משא"כ כאן שהפסוק הקודם מיירי מיוסף כש"כ ויקח את שני בניו עמו, א"כ מש"כ ויגד ליעקב קאי בפשטות על יוסף וכיון שלא הי' יוסף שפיר הוצרך לומר ויאמר שהי' ע"י שלוחו.

יבאר דאפ"ל דרש"י למד זאת ממש"כ הנה בנך

ובאמת ק' לי מנא ידע רש"י שהי' ע"י שליח, שבשלמא אי הי' הטעם למטה על באי דהיינו על האלף הי' משמע ל' הוה א"כ מוכרחין לומר שלא הי' ע"י יוסף שהוא כבר בא אבל עכשיו שהטעם הוא למעלה על הב' א"כ פירושו הוא בל' עבר כמו שכתב רש"י בפר' ויצא שמתחלה כתיב רחל בתו באה שהטעם באלף הוא ל' הוה ואח"כ שכתב רחל באה הטעם הוא למעלה על הב' הוא ל' עבר וא"כ שפיר אפ"ל שיוסף בעצמו אמר שבנך יוסף בא אליך, ואפשר שהל' הנה בנך ק' שהיל"ל אני בנך יוסף בא אליך, אבל לדברינו מיושב שפיר שהרא"י הוא ממש"כ שוב ויאמר ע"כ שהי' ע"י שליח.

כיון שאפשר לכתוב ויברך בלי להביא ל' הברכה לכן כתב לאמר כשמביא נוסח הברכה

כתיב אח"כ ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה, צ"ב בהשני פעמים שכתב לאמר, הנה הפעם הראשון לא ק' כ"כ שכיון שהי' די לומר ויברכם ביום ההוא ולא הוצרך לומר מה הוא הברכה שאשכחן כמה פעמים שכתב שברכו ולא הכירו כי היו ידיו כירי תולדות אצל יעקב ולא הכירו כי היו ידיו כירי עשו אחיו שערות ויברכהו וכן אח"כ ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו הרי שאינו מפורש מהו הברכה ואינו דומה למה שאשכחן אצל ויצו או אצל וידבר שלא כתיב מה צוה ומה דבר ומוכן מהענין שהתם הוה חסרון שלאחר שכתב וידבר הי' צ"ל מה דיבר רק שקיצר בלשון משא"כ אצל ברכה מובן שפיר בלי שיאמר מה ברכו שזה לבד הוה ברכה כמו גם ברוך יהי' שלא אמר עוד דברים שברכה לבד הוה ברכה וע"כ בכ"מ שכתב ל' הברכה כתיב לאמר.

על מי קאי 'בך' יברך על יוסף או על בניו

ומש"כ פעם השני לאמר אין לומר כנ"ל שא"כ הי' די לומר בך יברך ישראל שמאחר שכתב ל' הברכה שברך לאפרים ומנשה והרי בך יברך ישראל לא הוה ברכה לאפרים ומנשה שהרי בך

יעקב אמר להם שיקדימו בדיבור ודק בלית ברירה ילחמו איתו – ולא יפתחו במלחמה תיכף

כתיב בהמשך הפר' ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי, צ"ב מש"כ ויאמר אלהם ואפ"ל שאיתא ברמב"ן וכ"כ באוה"ח שמה שאמר יעקב שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה שאמר כן כנגד עשו שלא יערער לטעון שהמערה שלו כי הוא הבכור לכן אמר שמה קברתי את לאה וכבר הוחזק הוא בהמערה וא"א לשתי משפחות בקבורה אחת, וע"כ אה"נ שבלי שיאמר להם בפ"י יש להם רשות לומר כ"ז לעשו אם יטעון שלא נקבר לאה שם או טענה אחרת, שהרי לכן אמר להם כ"ז אבל מ"מ אין להם חובה לאומרו ואם ירצו לעשות מלחמה מיד רשאים לכן לכתוב ויאמר אלהם לעשות חובה עליהם שמתחלה יאמרו לעשו אלו הדברים ואם אעפ"כ לא יסכים אז ילחמו כמו שהי' לבסוף.

הציווי ליוסף שיאמר לפרעה שאביו ביקש להגיד לו

עוד כתב אח"כ וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת מקברי, צ"ב בהג' פעמים שכתב לאמר, והאוה"ח הק' פ"י על הפעם הראשון שגם סדר דברו אלהם יאמרו אל פרעה כי הוא חילה פניהם בסדר זה ויט בזה חינו בעיני פרעה.

לאמר שיוסף שלח לפרעה ע"י שליח

ואפ"ל לפי מש"כ הספורנו הטעם שלא דבר יוסף לפרעה כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, וא"כ אפשר שגם להיות פרעה לא הי' יכול להגיע ע"כ שלח שלוחים לבית פרעה שהם ידברו לפרעה ולא רצה לשלוח מיד השלוחים לפרעה שלא יוכלו להשפיע כ"כ ורצה דוקא שבית פרעה יבקשו מפרעה וע"כ שלח מקודם שלוחים לבית פרעה וע"כ כתיב לאמר הראשון שהדבור אליהם הי' ע"י שליח.

יבואר ע"פ היסוד שכששואל צריך להגיד שמצופה לתשובה

ומש"כ פעם השני דברו נא באזני פרעה לאמר פ"י האוה"ח שנתכוון שהם יאמרו ג"כ מעצמם לרצות פרעה על הדבר לעשותו, ואפשר לומר עוד כעין מה שכתבנו בשאלה שכתב לאמר שרוצה לשמוע תשובה כ"כ אפ"ל כאן שידברו כ"כ באזני פרעה עד שיהא מוכרח להסכים לאמר כדבריהם שהרי באמת לא רצה פרעה להסכים כדאיתא ברש"י ולכן אמר שישפיעו בדבריהם עד שיסכים או אפ"ל כע"ז שאינו רוצה מפרעה שיעלהו לארץ כנען שרוצה ממנו רק אמירתו שמסכים שיעלה.

אע"פ שיעקב אבינו לא מת מ"מ יקברוהו

ומש"כ פעם השלישי אבי השביעני לאמר פ"י האוה"ח שאמר בל' אחר והכוונה הי' הנה אנכי מת או פ"י שלא יקשה פרעה למה לא נמלך עמו קודם השבועה לזה השיב שלא הי' לו זמן להמלך כי אמירת השבועה היתה המשך בעמוד ד' <<<<

להרמב"ן ד'בך' קאי על מנשה ואפרים א"ש

ושפיר מיושב הב' קושיות הנ"ל שמקרא דבך יברך ישראל חזי' שמייירי בא' שמברך בנו, עכ"פ זה וודאי דבך קאי איוסף וא"כ בלי מה שמפרש הפסוק ישימך אלקים הי' משמע בסתמא שכ"א יברך עצמו ביוסף וזה אינו ברכה לאפרים ומנשה והוצרך לומר ישימך וא"כ מיותר הלאמר, ובשלמא לפי הרמב"ן שפ"י דבך קאי על זרעך נמצא שלא קאי על יוסף או אפשר לתרץ כן שלא הוצרך לסיים ישימך וכמו שאמר לעיל בפר' לך לך אצל אברהם דכתיב ונברכו בך, ומאחר שפ"י דבריו כתיב לאמר, וחזי' נמי שהרמב"ן לא פ"י שקאי על מי שמברך בנו רק פ"י סתמא שיאמר למתברך ישימך, דהיינו משום שפ"י שבך לא קאי איוסף וא"כ ליכא הכרח לומר כרש"י שקאי אבנו, אבל לרש"י שפ"י שבך קאי איוסף מיותר הלאמר.

כוונת לאמר שכ"א יאמר כך על בניו

אבל באמת נראה שז"א שגם לרש"י שפיר הוצרך לכתוב לאמר שהרי בך יברך ישראל קאי על האב שמברך את עצמו שיהא כיוסף וישימך קאי כשמברך בנו ונמצא שבך יברך ישראל אינו כ"כ אמירה שאמירה לעצמו לא חשוב אמירה אבל ישימך קאי על בנו בזה כתיב לאמר שהוא אמירה לאחר, וגם אפ"ל שמש"כ לאמר היינו שמפרש מה שאמר בך יברך ישראל ולזה מפרש שירצו להיות בזה שישים הבנים כאפרים וכמנשה.

ולכאורה יש להקשות בדברינו שלעיל בפר' לעיל כתיב ונברכו בך כל משפחת האדמה ופ"י רש"י שם וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם, ולכאורה כאן ליכא שום הכרח שמייירי מבנו וא"כ למה פ"י רש"י כן, רק אפ"ל שלזה הביא ג"כ ראי' מהפסוק דבך יברך ישראל שמייירי שם רק מהבנים ה"ה כאן קאי על הבנים, וכ"א עה"פ יברך אלו הבנים משמע שסתם ברכה קאי על הבנים והי' אפ"ל שלכן פ"י רש"י בכ"מ שקאי על הבנים ומ"מ לדברינו הוא יותר שפיר.

זהו עולה י"ב ומרמז לי"ב שבטים, ואפרים ומנשה הם שנים הנרמזים באות ב', ור"ל, שהם נתעלו למדריגת י"ב שבטים, ורמז יוסף ליעקב שמחמת כן אינו מכירם.

זזה. הכלאה לו פטר אינוסין ופטר כתובה, וביקש יוסף לחמס על הדנז ונחה עליו רוח הקולט: (ק"ט)

הדין ודברים שבין יעקב ליוסף דומה מעט לדין ודברים שהיה בין עלי הכהן לחנה

אפשר לבאר בפסוקים אלו, והנה כשנתבונן נראה שהדין ודברים בין יעקב ליוסף דומה מעט לדין ודברים שהיה בין עלי הכהן לחנה, וכדאיתא בברכות (לא), 'אל הנער הזה התפללתי', אמר רבי אלעזר, שמואל מורה הלכה לפני רבו היה וכו', וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, אתיא חנה וקא צוחה קמיה, 'אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו', אמר לה, שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה, אמרה ליה, 'אל הנער הזה התפללתי'. וכתב המהרש"א, ר"ל, דזה חביב לי שנולד לי ע"י תפילתי משיוולד לי אחר ע"י תפילתך, ע"כ.

וכעין זה ניתן לבאר כאן, שיעקב אבינו אמר שמחמת שיצאו מאפרים ומנשה רשעים אינם ראויים לברכה, וע"כ טוב להתפלל שיהיו ליוסף בנים אחרים טובים מהם וראויים להתברך, אך יוסף לא קיבל זאת ואמר ליעקב, 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', כלומר, שהם הם הבנים שנולדו ע"י תפילותיו ותחינותיו להשי"ת. וזה נרמז במה שאמר, 'בזה', כדפירש רש"י, הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, דנתכין לומר, שאלו הבנים אשר התפלל עליהם עוד מקדמת דנא, מוזמן האירוסין והחתונה, ואינו חפץ בבנים אחרים שיוולדו ע"י תפילת יעקב, אלא דווקא באלו שהם פירות תפילתו, וע"כ הסכים יעקב עמו, ואמר, 'קחם נא אלי ואברכם'.

אמר יוסף ליעקב שאם בניו אינם ראויים לברכה תלוי הדבר בו

ובדרך רמז יש לפרש כוונת תשובתו של יוסף ליעקב, 'בני הם', דאיתא באור החיים הק' (ויקרא יב ב, וכן בתניא ליקושי אמרים פ"ב), שעיקר קדושת הבנים נקבעת ע"י הכנת אב ואם בקדושה (ועיין באמרי קודש מרבוה"ק במעלות ז"ע על הפסוק 'יביום השמיני ימול בשר ערלתו'), ולפי זה יובן, שאמר יוסף ליעקב, שאם בניו אינם ראויים לברכה תלוי הדבר בו, וכדרך הצדיקים התולים את החסרון והאשמה בעצמם, וע"כ אמר בענותנותו, 'בני הם', לרמז, שהוא הגורם, והם אינם אשמים בדבר.

ויגש ופר' ויחי צריכין להיות ביחד והיינו שיהא תפלה באמת ולא רק משפה ולחוץ ולבו בל עמו, וכן למש"כ שבס"ת שלנו יש הפסק של ג' אותיות בין פר' ויגש לפר' ויחי א"כ חסר רק ו' אותיות והרי ידוע דאות ו' רומז לאמת שלכן נחסר אות ו' בלדוד בשנתו שכיון ששינה את טעמו הי' חסר האמת ליכא פסוק באות ו'.

עיקר מה שנחסר להם בפטירתו הוא מדת היראה

ועוד אפ"ל דויחי יעקב בגימטריא רי"ו כמו יראה, ותפלה הוא ענין של דביקות בד' שהוא מרמז על אהבה, שצ"ל שני הבחינות של יראה ואהבה ובפרט במקום שיש קליפות של תאוות צריכין ביותר לבחי' היראה וכשנפטר יעקב נחסר הויחי יעקב דהיינו מדת היראה אז נסתמו עיניהם ולבם, וכמדומה שאיתא שהשני עינים הם כנגד יראה ואהבה והוא כעין הנ"ל דשפלות עצמו מביא ליראה וגדלות הבורא מביא לאהבה ולהתגבר על התאוות ועל מה שרואין בעינים צריכין לבחי' היראה, וצריכין להקדים שפלות עצמו לפני התפלה שצ"ל בחי' היראה וזה נחסר להם מצרת השעבוד והוא היסוד מהכל בחי' היראה, וכן הגימטריא של עיניהם ל"ב הוא כמו יראה עם הכולל, וזה נרמז במש"כ עיניהם להם ולא יראו שאין להם יראה שהעינים אינם כראוי והשי"ת יעזור שנשמור העינים כראוי ואז יושפע עלינו יראה מלמעלה.

אמר יעקב לאמר שיהא ציווי עליהם לאמרם, אבל ק' ע"ו לפי מש"כ בפר' וישלח שלאחר שכתוב ויצו את הראשון ממילא הוא חובה עליו שרק בצו את אהרן לא היה חובה למשה אבל התם הוא חובה א"כ ה"ה כאן כשכתוב אביך צוה לפני מותו כה תאמרו ליוסף נמי ידעי' שהוה חובה שהרי כתיב לשון ציווי וא"כ מיותר הלאמר וצ"ל כמו שפי' האוה"ח שלא יאמר השליח שהם שלחוהו על הדבר אלא יאמר שהוא שמע מאביו מצוה להאחים לומר אליו הדברים האמורים וזהו אומרם פ"ב לאמר.

מכאן המקור שהגואל צריך לאמר בל' הזה פקוד פקדתי

בסוף הפר' כתיב וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם, לכאורה ק' מש"כ לאמר הגם שאשכחן בלי שיאמר מהו השבועה כש"כ בריש פר' ויחי ויאמר השבעה לי וישבע לו, התם שאני שכבר פ"י על מה ישבע משא"כ הוצרך לפרש מהו השבועה ומיותר מש"כ לאמר, ונראה לפי מש"כ התרגום יונתן שאמר להם שהגואל יאמר פקדתי ולא מובא המקור לזה ונראה שהרא"י הוא מכאן שמיותר לאמר והכוונה הוא שקאי על הגואל שיאמר פקד יפקד, אבל אין לומר שרצה ליתן רשות לאומרו לאחרים שממילא יש להם רשות לקיים השבועה דוהעליתם את עצמותי ואפי' לעשות חובה לא הוצרך לאחר שהשביע כמו שכתבנו לעיל, וזהו כלל בידינו שהיא כשיש רשות על מקצת הדברים ה"ה על כולם שממילא נשמע שאלו הדברים לא נאמר לו לבדו וכמו שנתבאר ויתבאר עוד אי"ה וה"ה כלפי חובה.

הוא חי או הוא מת, ונמצא לפי"ז שהתורה מרמז לנו בהסתומה האין להנצל מזה שנסתמו עיניהם ולבם וזהו ע"י סתימת הפר' שידע שאין שום חילוק אז ינצל מהסתומה של העינים והלב, והוא נכון בס"ד.

תפלה צ"ל באמת בפנימיות הלב

ואפ"ל עוד כעין מש"כ הדברי ישראל באופן אחר דפר' ויגש הוא תפלה כנ"ל ויחי יעקב מרמז על מדת אמת דכתיב תתן אמת ליעקב ולכן כתיב בארץ דמרמז על אמת דכתיב אמת מארץ תצמח וכ"א דארץ הוא מ'איתם ת'שעים א'יחד שהר"ת הוא אמת, ולכן פרשה זו סתומה שהי"ל עכ"פ ט' אותיות וידוע דט' מרמז על אמת שהמ"ק של אמת הוא ט' וכן ט' נשאר לעולם ט' כמה שמכפילים אותה עדיין נשאר במ"ק אמת כמו י"ח כ"ז ל"ו מ"ה נ"ד ס"ג ע"ב פ"א צ' צ"ט ק"ח וכן הוא לעולם וכיון שפטירת יעקב נסתלק מדת האמת לכן נחסר ה'ט' אותיות, וזהו שסתומה פר' ויגש לרמז שתפלה צ"ל באמת כמו שאמרים וטהר לבנו לעבדך באמת, ולב הוא תפלה שהוא עבודה שבלב, שתפלה שאינה באמת מפנימיות לבו אינו תפלה בכלל.

וזהו ענין החיבור פרשיות ויגש ויחי

ולפי"ז אפשר נמי לומר הא דנסתמו עיניהם ולבם של ישראל דעינים מרמז לאמת דכתיב העבר עיני מראות שוא, והעינים נעשו רק לראות האמת ולבם הוא תפלה כנ"ל שנחסר מהם התפלה באמת ולפי"ז אפ"ל נמי משכ"ל שלכן נסתם פר' זו לרמז שפר'

סמוך למיתת אביו וז"ה השביעיני לאמר הנה אנכי מת ולא נתן לי זמן אלא אמר לי הנה אנכי, ונראה לומר באופן אחר שהרי איתא בגמ' דיעקב לא מת ומש"כ כמה פעמים אנכי מת הוא לשון המושאל כיון שהלך מהעוה"ז נקרא מיתה וז"ה לאמר הנה אנכי מת שכל המיתה הי' רק באמירה אבל באמת לא מת, והא שאמרו כאן ר"ל שאע"ג שלא מת לא יאמר פרעה שא"כ אינו צריך לעלות לזה אמר לו שהשבועה הי' שגם אם לא מת רק באמירה, נמי יעלה אותו, אבל אין לפרש שהא שמותר לאומרו הוא משום שאביו אמר לו לאמר ובל"ז הי' אסור ז"א שהרי בוודאי מותר לו לעשות מה שצריך לקיים השבועה ואפי' לקובעו חובה לא הוצרך יעקב לאחר שהשביעו ממילא מחוייב לומר מה שביכלתו.

האחים שלחו ליוסף צוואת אביהם ע"י שליח

עוד כתיב בהמשך הפר' ויצו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר, צ"ב בהשני פעמים שכתוב לאמר, הנה הפעם הראשון אפ"ל בפשיטות שכיון דפסוק הקודם מיירי מאחיו א"כ מש"כ ויצו אל יוסף בפשטות קאי על אחיו, הגם שא"א לומר כן שאח"כ כתיב וילכו גם אחיו ומוכרחין לומר שהציווי הי' ע"י שליח או כמו שפי' רש"י שציווי לשלוחם להיות שליח, מ"מ מתחלה הוצרך לכתוב לאמר לפרש שהי' ע"י שליח.

השליח יאמר ששמע מיעקב ולא ששמע מהאחים בשם יעקב

ומש"כ פעם השני לאמר אפ"ל שמשמ"כ כה תאמרו ליוסף הי' משמע רק רשות לומר ליוסף ע"כ